

РОЗДІЛ III. ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІКИ ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 378.433

Оксана Воробйова

Інститут вищої освіти НАПН України

ORCID ID 0000-0002-7064-4341

DOI 10.24139/2312-5993/2017.04/236-249

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ЕКСПЕРТІВ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*У межах даної статті розглянуто та проаналізовано міжнародний досвід підготовки зовнішніх експертів у сфері забезпечення якості вищої освіти й розроблено рекомендації для вдосконалення української системи підготовки експертів. На основі проведеного аналізу визначено, що необхідно розробити та законодавчо закріпити нормативно-правові акти, що регулюють порядок і процедури проведення підготовки до навчання зовнішніх експертів; розробити навчально-методичні рекомендації щодо проведення програми підготовки експертів, використовуючи новітні практичні методи навчання – *problem based learning* та *case studies*; застосовувати практико-орієнтований підхід; використовувати інформаційно-комунікативні технології при проведенні навчання експертів. Запропоновані рекомендації сприятимуть розвитку й удосконаленню системи підготовки експертів з оцінювання якості вищої освіти та акредитації, підвищенню якості експертизи та оцінки вищої освіти в Україні.*

Ключові слова: *якість вищої освіти, акредитаційні процедури, акредитація, експерти з оцінки якості, підготовка експертів, забезпечення якості.*

Постановка проблеми. Процес створення агентств із забезпечення якості припав на початок 90-х років минулого століття, що характеризуються як «революція якості» [10, 87]. Більш ніж у 100 країнах світу створені та діють організації, основним видом діяльності яких є оціночна діяльність у сфері вищої освіти, моніторинг і забезпечення якості. З урахуванням різниці у віці агентств, їх ресурсів і обсягів роботи вони стрімко напрацьовують досвід і професіоналізм у проведенні процедур зовнішньої експертної діяльності [8, 25], а також самоорганізуються в міжнародні асоціації для обміну досвідом, взаємного навчання й оцінки роботи, узгодження методик та процедур експертизи, взаємного визнання результатів діяльності. Ці зусилля спрямовані на підтримку інтеграційних процесів як на рівні вищих навчальних закладів – для забезпечення реалізації спільних освітніх програм і мобільності студентів, так і на рівні урядів – для гармонізації національних освітніх систем, формування культури якості як невід’ємної складової забезпечення якості, запровадження механізмів удосконалення якості вищої освіти на національному та міжнародному рівнях.

У документах Болонського процесу «Стандарти та рекомендації забезпечення якості освіти в Європейському просторі вищої освіти» (Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area – ESG) зазначено, що до процедур оцінювання якості вищої освіти повинні залуча-

тися «експерти, які проводять зовнішнє оцінювання якості, мають належну компетентність і володіють відповідними навичками для виконання цього завдання» [7, 38]. Тож необхідно забезпечити «ретельний відбір експертів; проведення відповідного консультування або навчання експертів» [7, 41].

Питання оцінювання якості вищої освіти залишається актуальним протягом останніх років, а однією з важливих проблем є підготовка експертів із акредитації освітніх програм. Предметом акредитаційної експертизи є підтвердження якості підготовки у вищому навчальному закладі, що ґрунтується на ефективній внутрішній системі забезпечення якості. Таким чином, результати проведеної експертизи залежать від кваліфікації, об'єктивності та відповідної компетентності експерта, саме тому реалізація програм підготовки експертів є надзвичайно важливою.

Для пошуку шляхів удосконалення підготовки експертів із оцінювання якості вищої освіти Європейською асоціацією із забезпечення якості вищої освіти (*англ.* European Association for Quality Assurance in Higher Education, ENQA) проводяться семінари, приміром у 2008 р. – семінар на тему «Роль експертів в оцінюванні якості освіти» (*Assessing Education Quality: Knowledge Production and the Role of Experts*) [7, 27]. Європейський консорціум з акредитації (*European Consortium for Accreditation, ECA*) у 2010 р. створив проект із просування кращої практики в області підготовки експертів з питань зовнішньої оцінки, а у 2012 р. започаткував проект із обміну досвідом щодо підготовки експертів різними агентствами із забезпечення якості [4, 3].

Отже, з одного боку, у Європейському просторі вищої освіти напрацьовано низку документів щодо створення й розвитку систем забезпечення якості вищої освіти, процедур оцінювання тощо, з іншого боку, є очевидною потреба у фахівцях із забезпечення якості вищої освіти, які здатні здійснити аналіз стану підготовки за освітніми програмами у вищому навчальному закладі, надати консультації щодо покращення якості вищої освіти, удосконалення як зовнішньої, так і внутрішньої систем забезпечення якості, сформулювати прогноз щодо подальшого розвитку системи забезпечення якості. Запровадження провідних європейських практик є основою для становлення та вдосконалення системи підготовки зовнішніх експертів з оцінювання якості вищої освіти в Україні, а також вироблення акредитаційних процедур і, зрештою, покращення якості вищої освіти.

Аналіз актуальних досліджень. Вагомий внесок у процес дослідження теоретичних і практичних проблем функціонування системи вищої освіти, що стосуються проблем забезпечення якості освіти, присвячені роботи С. А. Калашнікової [2], В. І. Лугового, О. М. Слюсаренко, Ж. В. Таланової [3], Г. М. Прозументової [5], С. Б. Перінова [4], О. С. Боднар [1]. Загальні рамкові вимоги до моделі підготовки експертів, які забезпечують її функціонування визначив С. Б. Перінов, який зазначив що «максимальне використання для

підготовки експертів з освіти потенціалу існуючих освітніх структур; розробка спеціального змісту освіти для підготовки експертів, який урахує конкретні напрями діяльності експертів та функції, які вони реалізують як пріоритети; використання різних форм і методів експертизи у процесі підготовки з метою активізації навчання, які забезпечують не лише оволодіння технологіями та методами експертизи, а й формують експертну позицію в тих, хто навчається; включення діяльності щодо підготовки експертів з освіти як підсистеми – в більш широку систему забезпечення тих процесів розвитку освіти, які повинні забезпечувати експерти» [4, 5]. Г. М. Прозументова акцентує увагу на тому, що «суб'єктом проведення експертизи групового суб'єкта, який має внутрішню цілісність на основі єдності цінностей, цілей, концептуальних та методологічних підходів, технологій, які використовуються. При цьому йдеться, відповідно, вже не про «відбір» і/або «підготовку» суб'єктів експертизи, а про формування «суб'єкта проведення експертизи» [5, 23]. О. С. Боднар стверджує, що «для підготовки методистів-експертів та формування в них аналітико-експертних компетенцій через інститути післядипломної освіти можна запровадити навчання, за результатами якого слухачі отримують відповідні сертифікати. Для підготовки експертів варто створити постійно діючі семінари, майстер-класи з експертного оцінювання, школи експертів, віртуальні спільноти експертів-методистів, експертів-управлінців, спецкурси, вебінари» [1, 64].

Мета статті. На основі аналізу міжнародних програм підготовки експертів у сфері забезпечення якості вищої освіти визначити й обґрунтувати рекомендації щодо розвитку та вдосконалення української системи підготовки експертів з оцінювання якості вищої освіти і акредитації.

Методи дослідження. Основою реалізації дослідницької мети є використання таких методів, як логічний, описовий (досліджено міжнародний досвід підготовки експертів), порівняння (зіставлено підготовку експертів у різних країнах), аналіз (проаналізовано основні засади щодо підготовки експертів), синтез (визначено практико-прикладні аспекти реалізації процесу підготовки експертів), узагальнення (досліджено особливості реалізації підготовки експертів в умовах розвитку інформаційно-комунікативних технологій), аналітичний (сформулювати рекомендації щодо розвитку та вдосконалення системи підготовки експертів в Україні).

Виклад основного матеріалу. Вища освіта є тією рушійною силою, що сприяє економічному й соціальному розвитку суспільства, тому завдання підвищення її міжнародної конкурентоспроможності є важливим для нації. Посилення впливу глобалізації вимагає внесення певних корективів щодо механізмів, критеріїв та стандартів надання освітніх послуг національними системами вищої освіти. Підписання Болонської декларації мало на меті об'єднати країни-учасники цієї спільноти та сприяти спільній роботі щодо розробки критеріїв та методології оцінки якості освіти, впровадити загальні

стандарти й принципи систем забезпечення якості. Тенденція до інтеграції європейського освітнього простору сприяла розвитку нових технологій і методів оцінки при порівнянні якості освітніх послуг, що надаються різними освітніми установами в різних країнах. Європейські системи освіти розробили й використовують рамки кваліфікацій, а також процедури незалежної оцінки, що засновані на міжнародних порівняльних дослідженнях у сфері освіти. Досвід проведення незалежної оцінки якості освіти відповідно до потреб студентів, викладачів та навчальних закладів дозволяє розробити спільну єдину стратегію та політику, що започаткує процес модернізації Європейського простору вищої освіти.

Системи забезпечення якості, накопичення та трансферу кредитів, адаптації навчального навантаження й періодів навчання, результати навчання і кваліфікаційні рамки, що використовуються в Європейському просторі вищої освіти, є тими універсальними інструментами, які були створені для підтримки безперервної освіти, що спрямована на створення нових освітніх можливостей в умовах нового суспільного розвитку.

Національні акредитаційні структури (агентства, бюро) засновують свою роботу на таких засадах:

- незалежність від держави та закладу освіти із залученням зовнішніх експертів;
- первинну оцінку проводять заклади освіти самостійно;
- зовнішня оцінка – експертиза;
- публікація звіту.

Розробка уніфікованих правил є найкращим шляхом розвитку агентств із акредитації та забезпечення якості освіти, а розробка міжнародних стандартів вимагає всебічного врахування культурної та нормативно-правової специфіки кожної з країн.

Європейські агентства забезпечення якості вищої освіти визначають методи забезпечення якості освіти: оцінка (evaluation), акредитація (accreditation), аудит (auditing) і визначення напрямів діяльності, що вимагають поліпшення, (benchmarking). Метод оцінювання освітніх програм використовують найчастіше у Великій Британії, Німеччині, а інституційна оцінка використовується агентствами лише в 22 % випадків. У Норвегії та Нідерландах акредитація є основним методом забезпечення якості вищої освіти. В Австрії, Німеччині, Швейцарії, скандинавських країнах регулярно проводиться акредитація освітніх програм, значно менше проводять акредитацію самого навчального закладу. З кінця 1990-х років в Європі підвищився інтерес до методу акредитації як до інструменту оцінки якості вищих навчальних закладів та освітніх програм. Системи акредитації на основі існуючих схем забезпечення якості було застосовано в Австрії, Бельгії, Німеччині, Нідерландах, Норвегії, Іспанії та Швейцарії. У 1998 р. з 21 країни Західної та Східної Європи тільки шість мали схему

акредитації освітніх установ. А у 2003 р. у всіх країнах, крім Греції, вже існувала певна процедура акредитації [4, 5].

Основні положення формування національної моделі якості вищої освіти такі:

- агенції забезпечення якості вищої освіти є незалежними від будь-якого втручання;
- форми і процедури якості мають бути орієнтовані на подальше вдосконалення освіти;
- застосовуються уніфіковані принципи при оцінюванні якості освіти;
- всі учасники освітнього процесу беруть участь у процедурах визначення якості [10, 15].

Основними принципами формування європейської моделі якості освіти, що визначені Європейською асоціацією якості вищої освіти, повинні стати:

- вищі навчальні заклади країн мають право на отримання міжнародної акредитації;
- національні уряди та акредитаційні агентства зобов'язані визнавати агентства інших країн, що включені до Європейської асоціації забезпечення якості вищої освіти й визнавати їх оцінки [11, 2].

Європейська асоціація забезпечення якості вищої освіти (ENQA) як об'єднання акредитаційних агентств сприяє розвитку систем забезпечення якості, тому основними стратегічними завданнями є гармонізація європейського освітнього простору в межах Болонського процесу й залучення до цього своїх членів і представників всіх зацікавлених сторін. Проте основною метою є підвищення ефективності та результативності при забезпечення якості освіти, тобто об'єктивність, прозорість, довіра до результатів оцінки. Для цього потрібно:

- міжнародне визнання національної системи забезпечення якості освіти;
- уведення механізмів і стимулів для розвитку культури якості у вищих навчальних закладах за допомогою зниження жорстких нормативів і зайвого навантаження зовнішньої системи оцінки;
- розширення можливостей для інновацій і досліджень у сфері забезпечення якості освіти [5, 137].

Результативність процедур забезпечення якості залежить і від якості підготовки підсумкових експертних висновків, які сьогодні надто відрізняються не лише між країнами, але й окремими агенціями із забезпечення якості в межах однієї країни. Навіть окреме агентство може подати за підсумками експертизи навчального закладу чи програми звіти, що можуть відрізнятися за структурою, змістом та обсягом. Хоча це й сприяє багатовекторності підходів при оцінюванні, це погіршує роботу при порівнянні та аналізі. Адже існує потреба висвітлення порівнювальних результатів оцінювання, тому звіти мають бути орієнтованими на

клієнта/споживача (user-friendly) у формі таблиць і стислих чітких висновків, містити аналітичну інформацію про заклади освіти та їх програми в порівнянні з іншими. Звіти повинні бути доступними як на сайтах агентств, так і на сайтах вищих навчальних закладів.

Нині освітні послуги не мають єдиних стандартизованих вимог до якості. Як відзначають дослідники [11, 2], різні країни й регіони розробляють власні стандарти, що базуються на міжнародних стандартах якості. Відсутність стандартів призвела до розвитку окремих державних національних систем якості, що включають самооцінювання освітньої установи, ліцензування, акредитацію.

Контроль за діяльністю вищого навчального закладу в Україні було покладено на органи державного управління, основними інструментами при цьому визначалися освітні стандарти, які встановлювали вимоги до кадрового, навчально-методичного та матеріально-технічного забезпечення навчального процесу, а також організації практик, підсумкової державної атестації та рівня професійної підготовки випускників закладу, що з 2014 р. Законом України «Про вищу освіту» віднесено до ліцензійних вимог, а акредитація визначена як основний механізм забезпечення якості, що забезпечується Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

Стара модель орієнтована на кількісні показники діяльності вищого навчального закладу, але не охоплює інші показники ефективності навчання, ефективності наданих послуг, якісний склад випускників, тобто необхідно здійснювати ефективне планування підвищення якості освіти. Саме це спонукає до моделі забезпечення якості освіти, в основі якої лежить внутрішня самооцінка вищого навчального закладу.

У Франції акредитацією займаються Агентство в сфері науки і вищої освіти Франції (The Evaluation Agency for Research and Higher Education, AERES) та Міжнародний центр педагогічних досліджень при Міністерстві освіти Франції (The International Center for Pedagogic Studies, CIEP).

Основні завдання при навчанні включають:

- систематизацію світового та національного досвіду щодо забезпечення якості освіти;
- формування системи базових методологічних знань про сучасні технології оцінювання;
- формування практичних умінь роботи з певними програмами й методиками;
- вивчення певних психологічних аспектів поведінки у процесі експертного оцінювання;
- постійне підвищення професійних стандартів [9, 3].

Штат AERES налічує понад 10 тис. експертів, 4,5 тис. з яких залучаються до проведення різних процедур із оцінки якості вищої освіти щорічно. Також спільно з іншими освітніми організаціями вони проводять

підготовку міжнародних експертів, які залучаються до оцінки якості вищої освіти в Європі.

Програма підготовки міжнародних експертів триває 3 дні, обсяг підготовки становить 22 ак. год., з них 18 ак. год – лекції з елементами дискусії та 4 ак. год. – відповіді на запитання й обговорення. Слід зазначити, що під час обговорень та дискусій присутні всі викладачі, які проводили заняття в цей день, деякі заняття проводяться декількома лекторами одночасно. Професорсько-викладацький склад проходить ретельний відбір відповідно до специфіки семінару, дуже часто працюють запрошені експерти з інших країн. Середній вік викладачів близько 50 років, більшість мають статус full professor, тобто вчений ступінь і звання професора. Всі викладачі мають великий досвід проведення зовнішньої експертизи в багатьох країнах Європи.

Особливістю підготовки зовнішніх експертів у Великій Британії в Агентстві із забезпечення якості (Quality Assurance Agency, QAA) є велика кількість практичних занять. Це близько 45 % всього навантаження (14 ак. год. з 32 ак. год. за три дні). В офіційних документах агентства QAA [5, 63] визначено, що спеціальна підготовка розроблена таким чином, щоб її учасники змогли набути компетентностей за найкоротший термін; використовувати методи вивчення матеріалу з урахуванням індивідуальних особливостей учасників; брати участь у підготовці, де висвітлюються питання відповідної нормативно-правової бази; а також витримується тренінговий характер підготовки; відпрацьовуються ключові вміння щодо методів оцінки, які використовуються Агентством із забезпечення якості.

У Німеччині активну діяльність ведуть кілька агентств з якості, серед них – Фундація з міжнародної акредитації програм бізнес-адміністрування (Foundation for International Business Administration Accreditation, FIBAA).

Проходження спеціальної підготовки для всіх експертів цього агентства є обов'язковим [12, 4]. Підготовка проводиться на регулярній основі тільки у формі стаціонарного навчання, і навіть провідні експерти, без винятків, повинні відвідувати навчальні семінари кожні 2 роки. Тривалість навчання становить один день, навчання безкоштовне. Згідно з даними, що надані в дослідженні Європейським консорціумом з акредитації (The European Consortium for Accreditation, ECA) [11, 7], практична частина навчання становить одну третину всієї підготовки. Основним завданням є забезпечення зв'язку між вимогами, що представлені у теоретичній частині з практичними прикладами. Для роботи з документацією надаються реальні документи навчального закладу (кількість студентів, опис модулів, навчальний план, положення про екзамени, документи з регулювання і контролю навчального процесу), а також витяги зі звітів про самообстеження. Мета роботи полягає в тому,

щоб виявити сильні і слабкі сторони, неточності або помилки в документах, знайти недоліки та винести підсумкове рішення.

Для провідних експертів існує інший вид підготовки, де немає чіткої орієнтації на практичне навчання. Експерти отримують відомості про зміни в оціночних процедурах. Мета підготовки полягає в інформуванні про зміни в нормативно-правовій базі та вимогах, а також їх застосування на практиці акредитаційних процедур, обговорюються пропозиції щодо вдосконалення новітніх процедур.

Також існує Міжнародний спільний проект із підготовки експертів з освіти, який здійснює Педагогічна вища школа, де навчаються студенти з Німеччини, Австрії та Швейцарії. Навчання проводять у різних навчальних закладах, що входять до проекту. Навчання за магістерськими освітніми програмами підготовки експертів з освіти здійснюється без відриву від основного виду діяльності (*weiterbildener Masterstudiengang*), тому заняття проводяться у п'ятницю-суботу. Обов'язковими є вимоги щодо базової вищої педагогічної освіти й наявність досвіду роботи в галузі освіти від одного до двох років. Навчання триває від двох до чотирьох семестрів, розраховане на 60–120 кредитів (1800–3600 год.), більша частина з яких присвячена самостійній роботі [5, 47].

У Данії до процедури акредитації агентство Акредитаційна агенція Данії (*Accreditation Institution Denmark, ACE*) активно залучає міжнародних експертів, тому спеціальна підготовка здійснюється за день до початку оціночних процедур і займає один день, причому практична частина займає не менше третини всього навчання [6, 3].

Сутність практичної частини полягає в наступному. Експертам дають для обговорення певний матеріал. Вони повинні оцінити спочатку індивідуально, а потім у малих групах, наскільки є відповідність тому чи іншому стандарту. Потім виноситься на загальну дискусію всіма присутніми експертами. Після загального обговорення, представники агентства ACE дають свою оцінку, визначаючи певні дискусійні питання. Завдання даного етапу підготовки полягає в тому, щоб визначити, які питання потрібно з'ясувати й обговорити, яких експертів запросити та оцінити рівень експертів. На цьому етапі експерти мають можливість заявити й аргументувати свою позицію, можуть на певний час зануритися у змодельований таким чином реальний оціночний процес.

В Іспанії Національне агентство якості (*The National Quality Assurance Agency, ANECA*) займається вдосконаленням вищої освіти за допомогою оцінювання, сертифікації та акредитації програм вищої освіти, викладацького складу та навчальних закладів. Найбільш ефективною частиною підготовки експертів можна вважати практичну частину, яка складається з двох етапів:

- навчання на основі розв'язання проблемних ситуацій (problem based learning);
- аналіз індикаторів з елементами кейс-стаді (case studies) [14, 6].

Навчання на основі розв'язання проблем полягає в наданні експертам ситуацій для аналізу та дискусії, які готують заздалегідь. Основне завдання полягає в розвитку технічних, соціальних умінь, а також уміння працювати в команді. Даний метод навчання використовується при роботі з малими групами експертів. Проблемна ситуація зазвичай включає текст і питання до нього, де текст – це уривок з реального звіту по самообстеженню або зі звіту щодо зовнішньої оцінки. Експерти мають сформулювати рекомендації для навчального закладу, який оцінюють, та визначити послідовність дій, які потрібно зробити, у залежності від прийнятого рішення. Друга частина практичного навчання, а саме аналіз існуючих оціночних індикаторів (критеріїв), спрямована на формування в експертів кращого розуміння та інтерпретації існуючих індикаторів оцінки. Дана частина практичного навчання проводиться в колективній формі під керівництвом провідного експерта агентства. Робота над кожним завданням вимагає наступних дій з боку експерта.

У Латвії та Литві програма підготовки експертів Training programme for external quality assessment experts. - Leonardo da Vinci programme проводиться з 2005 р. [6, 3]. Вона була розроблена за підтримки Програми ЄС Леонардо Да Вінчі на базі досвіду однієї з провідних європейських країн на 2008 р. Навчання становить один місяць, протягом якого експерти тричі приїждять на очні сесії, що тривають 8 ак. год. кожна. Також активно використовують дистанційне навчання. Навчально-методичний комплекс складається з освітньої програми, навчального посібника та його електронної версії з презентаціями для експертів, методичних рекомендацій для викладачів. Підсумкове оцінювання проводиться на основі виконаної експертом практичної роботи після закінчення навчання проводиться підсумкова сертифікація.

У європейських країнах для експертів, які є представниками навчальних закладів, основними критеріями відбору є стаж роботи у сфері вищої освіти та науковий досвід (ступінь, публікації в міжнародних виданнях), позитивним є досвід роботи експертом у системі забезпечення якості. В одних країнах фізична особа може особисто подати заявку на навчання в якості кандидата в експерти (Німеччини), в інших країнах обов'язковою є рекомендація навчального закладу (Велика Британія).

Якщо говорити про обов'язковість підготовки, її тривалість та обсяг, то в більшості країн Європи спеціальна підготовка експертів є обов'язковою, але істотно відрізняється за тривалістю й обсягом. За даними ENQA на 2008 р., 83 % європейських агенцій із зовнішнього забезпечення якості проводили підготовку експертів тривалістю від 1 до 5 днів (від 4 до 40 ак. год.) [13, 5].

При підготовці експертних висновків щодо забезпечення якості освітньої програми чи діяльності навчального закладу потрібно враховувати інтереси цільової аудиторії, а це не тільки акредитаційні агентства, що приймають рішення по акредитації, а й самі навчальні заклади, студенти, абітурієнти, роботодавці, інші зацікавлені сторони.

Також є необхідність активізації найширшого обміну інформацією про діяльність акредитаційних агентств – членів Європейської асоціації із забезпечення якості вищої освіти (ENQA). Щокварталу ENQA формує бюлетень, який містить актуальну інформацію про діяльність агентств-членів, також корисною є організація короткострокових взаємних стажувань для агентств-партнерів і створення бази даних кращих практик у діяльності акредитаційних агентств.

Для гармонізації систем вищої освіти також важливим є входження національних акредитаційних агентств у міжнародні асоціації агентств – Європейську асоціацію агентств із забезпечення якості у вищій освіті, міжнародні реєстри агентств – Європейський реєстр агенцій із зовнішнього забезпечення якості.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. На основі аналізу європейської практики підготовки зовнішніх експертів у сфері забезпечення якості вищої освіти можна сформулювати рекомендації щодо розвитку та вдосконалення системи підготовки таких експертів в Україні:

- розробити нормативно-правові акти, що регулюють порядок і процедури проведення підготовки експертів із забезпечення якості вищої освіти;
- підготовка експертів має бути регулярною та мати чітко визначені терміни проходження навчання;
- диференціювати програми підготовки експертів-початківців і підвищення кваліфікації провідних експертів;
- використовувати інформаційно-комунікативні технології при проведенні навчання експертів (при вивченні теоретичної частини – запроваджувати дистанційне навчання);
- застосовувати практико-орієнтований підхід: практична частина в навчанні має становити до 50 % від усього обсягу підготовки;
- розробити навчально-методичні рекомендації щодо реалізації програми підготовки експертів, використовуючи новітні практичні методи навчання (problem based learning та case studies);
- забезпечити навчання як у великих групах (лекційного характеру), так і в малих (детальний аналіз складних ситуацій та процес прийняття рішень);
- використовувати провідний світовий досвід, запрошуючи міжнародних фахівців.

Запропоновані рекомендації сприятимуть розвиткові та вдосконаленню системи підготовки експертів із оцінювання якості вищої

освіти та акредитації, підвищенню якості експертизи й оцінки вищої освіти в Україні.

ЛИТЕРАТУРА

1. Боднар О. С. Підготовка експертів з оцінювання діяльності науково-методичних установ і загальноосвітніх навчальних закладів у сфері методичного менеджменту : тематичний збірник праць / О. С. Боднар // Науково-методичне і кадрове забезпечення експертного оцінювання діяльності науково-методичних установ і навчальних закладів [упоряд. А. А. Волосюк за заг. редакцією Н. А. Мельник]. – Рівне : РОІППО, 2014. – 118 с.

2. Калашнікова С. А. Забезпечення якості вищої освіти : модель Фінляндії // Вища освіта України. – № 1, додаток 2. – 2012. – Тематичний випуск «Наука і вища освіта». – С. 76–90.

3. Луговий В. І. Якість викладання, досліджень, публікацій – ключовий фактор у досягненні вищими навчальними закладами світового класу та критерій оцінювання діяльності науково-педагогічних кадрів вищої школи / Луговий Володимир Іларіонович, Слюсаренко Олена Миколаївна, Таланова Жаннета Василівна // Проблеми освіти : наук. зб. / МОНмолодьспорту України, Ін-т інновац. технологій і змісту освіти. – К., 2012. – Вип. 70, Ч. 1. – С. 3–10.

4. Перинов С. Б. Подготовка образовательных экспертов в современной России : основные подходы / С. Б. Перинов // Профессиональное образование. – 2013. – № 10. – С. 3–5.

5. Прокументова Г. Н. Экспертиза образовательных инноваций в практике гуманитарного управления / Г. Н. Прокументова // Экспертиза образовательных инноваций. – Томск, 2007. – 181 с.

6. Пономаренко Н. Г. Аналіз освітніх програм підготовки експертів з освіти в німецькомовних країнах Європейського Союзу [Електронний ресурс] / Н. Г. Пономаренко // Освітологічний дискурс. – 2015. – № 4 (12). – Режим доступу : <http://oaji.net/articles/2016/2923-1456473114.pdf>.

7. European Consortium for Accreditation in Higher Education (ECA) [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.eurashe.eu/about/partners/eca/>

8. Full member agencies [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.enqa.eu/agencies.lasso>

9. Graz Declaration 2003 Forward from Berlin : the Role of the Universities. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.unizg.hr/rz/dokumenti/grazdec.pdf>.

10. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.enqa.eu/>

11. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

[http://www.enqa.eu/files/ESG_3edition%20\(2\).pdf](http://www.enqa.eu/files/ESG_3edition%20(2).pdf). 2015 рік

12. Training and development policy for review team members and review facilitators [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.qaa.ac.uk/AboutUs/corporate/Policies/Pages/Training-and-development-policy-for-review-team-members-and-review-facilitators.aspx>.

13. Training for assessors FIBAA [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.fibaa.org/en/information-for-assessors/training-for-assessors.html>.

14. Training programme for external quality assessment experts. Leonardo da Vinci programme. – Vilnius, 2005.

REFERENCES

1. Bodnar, O. S. (2014). Pidhotovka ekspertiv z otsiniuvannia diialnosti naukovo-metodychnykh ustanov i zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv u sferi metodychnoho menedzhmentu [Training experts on assessment of research and teaching institutions and secondary schools in methodological management]. In A. A. Volosiuk, N. A. Melnyk (Eds.), *Naukovo-metodychne i kadrove zabezpechennia ekspertnoho otsiniuvannia diialnosti naukovo-metodychnykh ustanov i navchalnykh zakladiv*. Rivne: ROIPPO.
2. Kalashnikova, S. A. (2012). Zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity: model Finliandii [Higher education quality model in Finland]. *Vyshcha osvita Ukrainy*, 1, ap. 2, Tematychnyi vypusk "Nauka i vyshcha osvita", 76–90.
3. Luhovyi, V. I., Sliusarenko, O. M., Talanova, Zh. V. (2012). Yakist vykladannia, doslidzhen, publikatsii – kliuchovyi faktor u dosiahnenni vyshchymy navchalnymy zakladamy svitovoho klasu ta kryterii otsiniuvannia diialnosti naukovo- pedahohichnykh kadriv vyshchoi shkoly [The quality of teaching, research, publications – a key factor in achieving higher education institutions and world-class scientific criterion for evaluation of the teaching staff of high school]. *Problemy osvity*, 70, ch. 1, 3–10.
4. Perynov, S. B. (2013). Podhotovka obrazovatelnykh ekspertov v sovremennoi Rossii: osnovnyie podkhody [Training of educational experts in modern Russia: basic approaches]. *Professionalnoie obrazovaniie*, 10, 3–5.
5. Prozumentova, H. N. (2007). Ekspertiza obrazovatelnykh innovatsii v praktike humanitarnoho upravleniia [Expertise of educational innovations in the practice of humanitarian management]. *Ekspertiza obrazovatelnykh innovatsii*. Tomsk.
6. Ponomarenko, N. H. (2015). Analiz osvitnikh prohram pidhotovky ekspertiv z osvity v nimetskomovnykh krainakh Yevropeiskoho Soiuzu [Analysis of educational programs for experts in education in German-speaking countries of the European Union]. *Osvitolohichniy diskurs*, 4 (12). Retrieved from: <http://oaji.net/articles/2016/2923-1456473114.pdf>.
7. *European Consortium for Accreditation in Higher Education (ECA)*. Retrieved from: <http://www.eurashe.eu/about/partners/eca/>.
8. *Full member agencies*. Retrieved from: <http://www.enqa.eu/agencies.lasso>
9. *Graz Declaration* (2003). Forward from Berlin: the Role of the Universities. Retrieved from: <http://www.unizg.hr/rz/dokumenti/grazdec.pdf>.
10. *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area*. Retrieved from: <http://www.enqa.eu/>.
11. *Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area*. Retrieved from: [http://www.enqa.eu/files/ESG_3edition%20\(2\).pdf](http://www.enqa.eu/files/ESG_3edition%20(2).pdf). 2015 pik
12. *Training and development policy for review team members and review facilitators*. Retrieved from: <http://www.qaa.ac.uk/AboutUs/corporate/Policies/Pages/Training-and-development-policy-for-review-team-members-and-review-facilitators.aspx>.
13. *Training for assessors FIBAA*. Retrieved from: <http://www.fibaa.org/en/information-for-assessors/training-for-assessors.html>.
14. *Training programme for external quality assessment experts* (2015). Leonardo da Vinci programme. Vilnius.

РЕЗЮМЕ

Воробьева Оксана Международный опыт подготовки экспертов в сфере обеспечения качества высшего образования.

*В рамках данной статьи рассмотрен и проанализированы международный опыт подготовки внешних экспертов в сфере обеспечения качества высшего образования и разработаны рекомендации по совершенствованию украинской системы подготовки экспертов. На основе проведенного анализа установлено, что необходимо разработать и законодательно закрепить нормативно-правовые акты, регулирующие порядок и процедуры проведения подготовки обучения внешних экспертов; разработать учебно-методические рекомендации по проведению программы подготовки экспертов, используя новейшие практические методы обучения – *problem based learning* и *case studies*; применять практико-ориентированный подход; использовать информационно-коммуникативные технологии при проведении обучения экспертов. Предложенные рекомендации будут способствовать развитию и совершенствованию системы подготовки экспертов по оценке качества высшего образования и аккредитации, повышению качества экспертизы и оценки высшего образования в Украине.*

SUMMARY

Vorobyova Oksana International experience of external experts training in quality assurance

The article presents an analysis of international training programs in the field of quality assurance in order to determine and justify recommendations for the development and improvement of training of Ukrainian specialists in the field of higher education quality assessment and accreditation.

The basis for the implementation of the research goal is to use methods such as logical, descriptive (studied international experience of trained experts), comparison (mapped trained experts in different countries), analysis (analysis of the basic principles for the preparation of experts), synthesis (defined practices and applied aspects of the process of training experts), generalization (implementation of the features of training experts in the development of information and communication technologies), analytical (recommendations for solutions weave and improvement of training experts in Ukraine).

The introduction of leading European practice is the basis for the development and improvement of training of external experts who evaluate the quality of higher education in Ukraine, and to develop accreditation procedures and ultimately improve the quality of higher education.

*Based on analysis of the European practice of training foreign experts in the field of quality assurance the following recommendations for the development and improvement of training of experts in Ukraine can be formulated, namely: to develop regulations governing the procedures and conduct training of experts on quality assurance; training of experts should be done regularly and have clearly defined terms of training completion; differentiated training programs for beginners and expert training of leading experts; use of information and communication technologies during the training of experts (the study of theoretical material – introducing distance learning); the practice-oriented approach: practical part of learning is up to 50 % of the total training; develop training and guidelines for the implementation of the training program for experts using the latest teaching practices (*problem based learning* and *case studies*); provide training in large (lecture character) and small (detailed analysis of complex situations and decision-making) groups; use leading world experience, inviting international experts.*

The proposed recommendations will facilitate the development and improvement of training of experts on quality assessment and accreditation of higher education, improve the quality of examination and evaluation of higher education in Ukraine.

Key words: *higher education quality, accreditation procedures, accreditation, quality assessment experts, training experts, quality assurance.*

УДК 378.016:81'243

Лариса Дзевицька

Криворізький економічний інститут
Київського національного економічного
університету ім. Вадима Гетьмана
ORCID ID 0000-0002-9093-7635
DOI 10.24139/2312-5993/2017.04/249-259

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ НА БАЗІ АНГЛІЙСЬКОЇ СТУДЕНТІВ-ЕКОНОМІСТІВ

Стаття присвячена аналізу методів викладання німецької мови студентам для випуску висококваліфікованих спеціалістів, обґрунтуванню переваг певних методів, доцільності уведення новітніх методів з огляду на сучасний стан розвитку вітчизняної освітньої галузі. Визначено особливості навчання німецької мови як другої іноземної на базі англійської студентів-економістів. Схарактеризовано педагогічні умови, які забезпечують ефективність навчання німецькій мові. Запропоновано інноваційні технології, які уможливають індивідуалізацію й диференціацію навчання з урахуванням здібностей студентів: технологію діяльнісного методу, технологію «Дебати», технологію проектного навчання й технологію співробітництва.

Ключові слова: *друга іноземна мова, німецька мова, ефективність викладання, інтенсифікація навчання, вербальна комунікація, невербальна комунікація, інноваційна технологія, студенти економічних спеціальностей.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку соціокультурної дійсності інтернаціоналізм і міжкультурна компетенція є важливими ключовими кваліфікаціями задля економічного успіху. Знання мов допомагає відкривати на глобусі нові ринки й надає переваги в умовах конкуренції. Німецька мова відіграє важливу роль у міжнародних економічних контактах, ураховуючи сучасний стан міжнародних зв'язків України та шлях до європейського освітнього простору, виникає необхідність у вдосконаленні методів навчання німецької мови студентів-економістів у вищих навчальних закладах для випуску висококваліфікованих спеціалістів, які будуть готові до участі в міжнародному співробітництві, насамперед із Європою, де німецька мова посідає значне місце в політичному й економічному аспектах життя.

Аналіз актуальних досліджень. Аналіз педагогічних досліджень та публікацій дозволяє стверджувати, що підґрунтям у розробленні педагогічних технологій слід уважати багатий досвід, накопичений вищою школою з питань організації й оптимізації навчання, який відобразили у своїх роботах відомі науковці: С. Архангельський, Ю. Бабанський, В. Беспалько, С. Гончаренко, Р. Гуревич, В. Євдокимов, І. Лернер, А. Нісімчук, О. Падалка,